

Тарнавська Н. П. Використання ігрових прийомів у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку // Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку збірник науково-методичних праць / за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич – Житомир: ФОП «Левковець», 2015. – 430 с., С. 121—124.

Використання ігрових прийомів у процесі формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

Тарнавська Н. П.,

канд. психолог. наук,

доц. кафедри дошк. осв.

і пед. інновацій ННІ педагогіки.

Однією з найбільш важливих і актуальних завдань підготовки дітей до школи є розумовий розвиток та формування пізнавальних інтересів дошкільників, формування у них елементарних математичних уявлень, умінь і навичок.

Питаннями ознайомлення та навчання дітей дошкільного віку елементарної математики займається така дисципліна як «Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку», яка виокремлена з дошкільної педагогіки і є самостійною науковою та навчальною областю знань.

Методика формування елементарних математичних уявлень в системі педагогічних наук покликана надати допомогу у підготовці дітей дошкільного віку до сприйняття і засвоєння математики - одного з ключових навчальних предметів у школі, сприяти вихованню різнобічно розвиненої особистості,

здатної аналізувати явища оточуючого світу, розглядати зв'язки і закономірності, продукувати нові ідеї. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні спрямований на розвиток і формування математичних уявлень і здібностей, логічного мислення, розумової активності, кмітливості, креативності дітей дошкільного віку [1]. Вміння робити найпростіші узагальнення, порівняння, висновки, доводити правильність тих чи інших суджень, користуватися граматично правильними зворотами, математичною термінологією, мати бажання займатися математичною діяльністю – це основні завдання математичної освіти в період дошкільного дитинства. У математичній підготовці дошкільників поряд з навчанням дітей рахунку, розвитком уявлень про кількість і число в межах першого десятка, поділ цілого на рівні частини велика увага приділяється операціям з наочно представленими множинами, проведенню вимірювань за допомогою умовних мірок, визначенню обсягу сипучих і рідких речовин, розвитку окоміру дітей, їх уявлень про геометричні фігури, про час, формуванню розуміння просторових відношень. Такий комплекс завдань є програмою математичного розвитку, забезпечує більш глибоке розуміння дошкільниками кількісних та інших відношень, закладає основи подальшого вдосконалення математичного мислення й мовлення. Все це сприяє розумовому розвитку дітей, формуванню в них математичних компетентностей. Однак сучасний розвиток методики ФЕМУ має певні проблеми, зокрема, на відміну від європейського підходу, педагоги ДНЗ, батьки дітей дошкільного віку намагаються теоретично, якомога в більшому обсязі підготувати дітей до навчання в школі. Натомість європейській підхід передбачає навчання дітей в процесі діяльності. Тобто, вимірювати, лічити, обчислювати потрібно не заради вирішення теоретичного завдання, а, безпосередньо, в практичній діяльності та для отримання практичного результату. Діяльнісний підхід неможливий без застосування педагогом ігрових прийомів, оскільки основна діяльність дітей дошкільного віку – ігрова.

Мета статті: проаналізувати проблему використання ігрових прийомів у процесі формування в дітей дошкільного віку елементарних математичних уявлень.

Навчання дошкільників елементарній математиці в ігровій формі розглядали такі науковці як Є. І. Тихєєва, В. В. Данилова, О. Я. Савченко, Н. І. Непомняща, К. Й. Щербакова. Відповідно до розділів теорії і методики ФЕМУ в кожній віковій групі з математичного розвитку передбачаються наступні розділи: «Кількість і рахунок», «Величина», «Геометричні фігури», «Орієнтування в просторі», «Орієнтування в часі». В основі методики навчання елементарній математиці лежать загально-дидактичні принципи: систематичність, послідовність, наступність, індивідуальний підхід, науковість, доступність, наочність, усвідомленість і активність. Засвоєння математичних знань на різних етапах дошкільного дитинства викликає суттєві труднощі у багатьох дітей, що пов'язано, в першу чергу, з нецікавим для них процесом навчання. Одна з причин, що породжують труднощі і перевантаження дітей в процесі засвоєння знань, полягає в недостатній підготовці мислення дошкільнят до засвоєння цих знань, відсутності ігрової мотивації до навчальної діяльності. Тому за своїм змістом математична підготовка не повинна вичерпуватися формуванням уявлень про числа і найпростіші геометричні фігури, навчанням лічбі, складання і віднімання, вимірюваннями в найпростіших випадках. З точки зору сучасної концепції навчання самих маленьких дітей не менш важливим, ніж арифметичні операції, для підготовки їх до засвоєння математичних знань є формування логічного мислення. Дітей необхідно вчити не тільки обчислювати і вимірювати, а й міркувати. Навчання найбільш продуктивне, якщо воно йде в контексті практичної та ігрової діяльності, коли створені умови, при яких знання, отримані дітьми, стають необхідними їм, тому що допомагають вирішити практичну задачу, а тому засвоюються легше і швидше. Аналіз стану навчання дошкільників приводить багатьох фахівців до висновку про необхідність навчання в іграх. Іншими словами, йдеться про необхідність розвитку навчальних функцій гри, що передбачає навчання через гру. Гра - це не тільки задоволення і радість для дитини, що саме по

собі дуже важливо, з її допомогою можна розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву дитини. Граючи, дитина може здобувати, нові знання, вміння, навички, розвивати здібності, часом не здогадуючись про це. До найважливіших властивостей гри відносять той факт, що в грі діти діють так, як діяли б в реальних ситуаціях, природно долаючи труднощі. Причому такий високий рівень активності досягається ними добровільно, без примусу. Можна виділити наступні особливості гри для дітей дошкільного віку: гра є найбільш доступним і провідним видом діяльності дітей дошкільного віку; гра також є ефективним засобом формування особистості дошкільника, його морально-вольових якостей. Усі психологічні новоутворення беруть початок у грі. Гра сприяє формуванню всіх сторін особистості дитини, призводить до значних змін в його психіці. Гра - важливий засіб розумового виховання дитини, де розумова активність пов'язана з роботою всіх психічних процесів. На всіх щаблях дошкільного дитинства ігровому методу відводиться велика роль. Необхідно зазначити, що «навчальна гра» може застосовуватися в процесі пояснення нового матеріалу, а не тільки для закріплення або повторення вже засвоєних знань. На заняттях і в повсякденному житті широко використовуються дидактичні ігри та ігрові вправи. Організовані ігри поза заняттями, закріплюють, поглиблюють і розширюють математичні уявлення дітей, а головне, одночасно вирішують навчальні та ігрові завдання. У ряді випадків ігри несуть основне навчальне навантаження. Ось чому на заняттях і в повсякденному житті, вихователі повинні широко використовувати дидактичні ігри та ігрові вправи. Дидактичні ігри включаються безпосередньо в зміст занять як один із засобів реалізації програмних завдань. Місце дидактичної гри в структурі заняття з формування елементарних математичних уявлень визначається віком дітей, метою, призначенням, змістом заняття. Вона може бути використана в якості навчального завдання, вправи, спрямованої на виконання конкретного завдання. У молодшій групі, особливо на початку року, всі заняття повинні бути проведені у формі гри. Дидактичні ігри доречні і в кінці заняття з метою відтворення, закріплення раніше вивченого. У формуванні в дітей математичних уявлень широко використовуються цікаві за формою та змістом різноманітні дидактичні ігрові вправи. Вони

відрізняються від типових навчальних завдань і вправ незвичністю поставленої задачі (знайти, здогадатися, несподіванкою завдання її від імені будь-якого літературного, казкового героя. Ігрові вправи слід відрізняти від дидактичної гри за структурою, призначенням, рівнем дитячої самостійності, роллю педагога. Вони, як правило, не включають в себе всі структурні елементи дидактичної гри (дидактична задача, правила, ігрові дії). Призначення їх - вправляти дітей з метою вироблення умінь, навичок. У молодших групах звичайним навчальним вправам можна надати ігровий характер і використовувати їх як метод ознайомлення дітей з новим навчальним матеріалом. Вправу проводить вихователь (дає завдання, контролює відповідь, діти при цьому менш самостійні, ніж у дидактичній грі. Елементи самонавчання у вправі відсутні. Дидактичні ігри поділяються на ігри з предметами, настільно-друковані, словесні ігри [5 с. 310]. Також при формуванні елементарних уявлень у дошкільників можна використовувати: ігри на площинне моделювання (Піфагор, Танграм), ігри на розвиток логічного мислення (головоломки, завдання-жарти, кросворди, ребуси, розвиваючі ігри). Не дивлячись на різноманіття ігор, їх головним завданням має бути розумовий розвиток дитини, розвиток логічного мислення, а саме, вміння встановлювати найпростіші закономірності: порядок чергування фігур за кольором, формою, розміром. Цьому сприяють і ігрові вправи на знаходження пропущеної в ряду фігури. Також необхідною умовою, що забезпечує успіх у навчанні і вихованні дітей дошкільного віку, є творче ставлення вихователя до математичних ігор: варіювання ігрових дій і питань, індивідуалізація вимог до дітей, повторення ігор в тому ж вигляді або з ускладненням. Необхідність сучасних вимог викликана інтеграцією української освіти в європейський простір, математичною підготовкою дітей у процесі їх основної діяльності – гри.

Математична підготовка дітей до школи передбачає не тільки засвоєння дітьми певних знань, формування у них кількісних просторових і часових уявлень. Найбільш важливим є розвиток у дошкільників розумових здібностей, уміння вирішувати різні завдання. Широке використання спеціальних навчальних ігор

важливо для пробудження у дошкільнят інтересу до математичних знань, вдосконалення пізнавальної діяльності, загального розумового розвитку.

Висновок. Необхідно зазначити, що регулярне використання на заняттях з математики системи спеціальних ігрових завдань і вправ, спрямованих на розвиток пізнавальних можливостей і здібностей, розширює математичний кругозір дітей дошкільного віку, сприяє математичному розвитку, підвищує якість математичної готовності до школи, дозволяє дітям більш впевнено орієнтуватися в найпростіших закономірностях навколишньої дійсності й активніше використовувати математичні знання в повсякденному житті. Щоб дитина дошкільного віку навчався в повну силу своїх здібностей, потрібно намагатися викликати в неї бажання до навчання, до знань, допомогти дитині повірити в себе, у свої здібності. Майстерність вихователів ДНЗ - це збуджувати, зміцнювати і розвивати пізнавальні інтереси дошкільників у процесі навчання. Це вміння зробити зміст навчання глибоким, привабливим, а способи пізнавальної діяльності дошкільників різноманітними, творчими, продуктивними. Використання багатьох ігор аналогічного типу побудованих на самому різному матеріалі, дозволить дитині підійти до відкриття нового і закріпленню вже вивченого. Таке навчання буде без примусу і тиску, з врахуванням природної потреби дітей дошкільного віку. Непомітно для себе, в процесі гри, дошкільники міркують, складають, вимірюють, більше того - вирішують різного роду логічні задачі, що формують певні логічні операції. Роль вихователя в цьому процесі - підтримка інтересу дітей і регулювання діяльності. Навчаючи маленьких дітей з використанням ігрових прийомів, ми прагнемо до того, щоб радість від ігрової діяльності поступово перейшла в радість до навчання.

Список використаних джерел та літератури.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О.,

Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. - К.: Видавництво, 2012. -26 с.

2. Давайте пограємо. Математичні ігри для дітей 5-6 років. - Под ред. А. А. Столяра. - М.: Просвещение, 1991. – 80 с.

3. Методика формирования элементарных математических представлений у детей // А. К. Грибанова, Е. Й. Щербакова, С. Ф. Белова, К. В. Назаренко. – К.: Вищ. шк., 1987. – 136 с.

Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.— К.: «Академ- видав», 2006. - 456 с., С. 310.